

## 9. Ett arbete för (och i) förändring

### En kyrka för alla – vad innebär det?

Så gott som alla intervjuer och samtal som ligger till grund för denna bok har jag avslutat med en fråga om vad informanterna önskar av de frikyrkliga samfunden: vilka förändringar anser de behövs? Intervjupersonerna har haft många tankar och reflektioner och i detta avslutande kapitel vill jag diskutera vad det kan innebära att vara en kyrka som bejakar mångfald och öppenhet. Det är viktigt att påpeka att dessa reflektioner inte utgör någon universell sanning eller mall för hur detta arbete bör gå till. Det finns, som jag tidigare redogjort för, många synsätt på hbtq inom frikyrkorna och det som lyfts fram här är de intervjuades subjektiva tankar, baserade på de erfarenheter som de bär med sig som hbtq-personer i kristna frikyrkor. De är inte heller alltid eniga om hur ett förändringsarbete bör se ut. I berättelserna framkommer både individuella och gemensamma krafter för förändring. I talet om förändring använder Ahmed (2006) begreppet *kollektiva orienteringar*. De kan utgöras av alternativa sätt att vara och göra, de kan vara tillvägagångssätt för att skapa trygghet och ut hårdliga sammanhang. De kan också vara direkta motståndshandlingar. I de kollektiva orienteringarna finns en stor förändringspotential. De kan vara till hjälp i att förstå hur normer, maktpositioner och relationer kan utmanas och förändras genom att en grupp människor organiserar sig för (eller mot) en gemensam sak (Sixtensson, 2018; Young, 2000).

### *Mångfald och representation*

Majoriteten av intervjupersonerna talar om vikten av att det finns en bred representation i de frikyrkliga sammanhangen, att olika sorters människor med olika bakgrunder, levnadssätt och tillhörigheter tillåts vara medlemmar och på samma premisser. Mika anser att människor med olika egenskaper och personligheter kompletterar varandra och att man måste låta människor få ha skilda roller:

Jag tror generellt när man ska förändra saker så måste det få finnas alla typer av personer. Vissa måste få vara arga och hata och skrika och andra kan vara resonerande och orka förklara och beskriva och vissa får vara lite mer att man tolererar till och med hatiska personer, som orkar möta dom. Vissa ska bara få vara i ett tryggt sammanhang och få vara där, det måste finnas alla typer av sätt att förhålla sig till det här. För ibland kan jag bli lite trött på när det är som att antingen så... jag vet inte, men antingen så är man för radikal eller så är man för slapp. Jag tror att alla måste få ha sina olika roller, vad man vill göra och hur man vill förhålla sig till den här frågan.

Även Paula vill bredda representationen av människor i de frikyrkliga kontexterna:

Jag önskar att frikyrkan var lite bredare, vågade utmana sig själv i sin samtid. Är det så farligt att släppa in? Är det så farligt att inte kunna? Vad kan jag göra? Kan jag skaffa mig kunskap? Kan någon annan ha svaret? Kan vi lära av någon annan? Det är vad jag skulle önska av frikyrkan. Ta sin värdegrund på allvar och fundera på den.

Liksom Paula poängterar Christina att kyrkan bör ta sin värdegrund på allvar och fundera på vilka grundvärden som är viktiga inom kristendomen:

När jag stod på Pingstkyrkans parkering och såg alla dessa nya Volvobilar och fina bilar tänkte att vänta lite, nu är det något som skaver här. Om vi pratar om etik och moral, om änkans sista

skärva, sälj allt du äger och ge till de fattiga, vad har de bibelorden för betydelse idag? Det är på något sätt... vad är det som jag ska stå till svars för? För att jag har älskat för mycket? För det goda jag har gjort för mina medmänniskor? Och det hjälper mig också att få perspektiv på det här. Att det är så stort fokus på sexuell synd men inte på girighet.

Pontus ser de frikyrkliga miljöerna som alltför homogena:

I väldigt många församlingar är det vita, rika människor, småbarnsfamiljer som sitter där, som har samma klädstil allihopa. Det blir lite för homogent. Vi behöver nog alla sorters människor och jag tror att väldigt många vill att kyrkan ska vara fin och fräsch och ren och då vågar man kanske inte öppna upp sig utan är låst i att så här har vi alltid gjort och då blir det inte så många nya människor.

Det är viktigt att påpeka att de frikyrkliga gemenskaperna är mångfasetterade och kan uppfattas på olika vis av olika människor. Vi minns Sam som i kapitel 3 talade om att "[q]ueerkids som inte funkar i högstadiet fick en plats i kyrkan" och Lo som beskrev frikyrkan som asymmetrisk, där människor kan umgås över etnicitets- och klassgränser. Samtidigt som frikyrkorna kan vara inkluderande och möjliggöra en tät gemenskap med människor som kanske inte skulle umgås i andra sammanhang finns också en komplexitet med de starka normer som råder, vilket gör att många människor (inte minst hbtq-personer) upplever att de inte passar in eller, än värre, blir exkluderade och utfrysas ur kyrkan.

#### *Samtal och öppenhet – att bryta en tystnadskultur*

Intervjupersonerna betonar vikten av att bryta tystnadskulturer och att finna konstruktiva former för samtal om sexualitet och hbtq. De uttrycker ett behov av att få tala, men att de ofta upplevt att de blivit tystade, eller att utrymmen och mötesplatser för dialog inte har funnits. Flera anser att tystnadskulturer skapar till och med mer smärta än en uttalat negativ hållning gentemot hbtq. Eftersom tystnad inte går att bemöta skapar den osäkerhet och är omöjlig att argumentera emot. Rosmarie säger:

På ett sätt så omyndigförklarar kyrkan oss som är medlemmar när det inte finns forum för diskussioner om det här, jag tycker att det borde finnas forum där man för teologiska samtal om olika ämnesområden där man ser... jag menar hur sannolikt är det att Gud tycker att ett äktenskap är mellan en man och en kvinna, vad finns det för bevis i bibeln för och emot? Att man har såna dialoger och för samtal.

Även Anna lyfter betydelsen av öppenhet och utrymme för att kunna prata om frågor som rör relationer, hbtq och sexualitet:

Så det skulle jag verkligen önska, att det fanns mer samtal i församlingen, mer öppet samtal om de här sakerna, för då tror jag att den här hårda attityden skulle kunna försvinna som jag känner att många kristna har. Så fort de får höra något om sånt så ger de en skarp blick och så. Nu har väl jag kommit så långt i mig själv att jag tänker att det är mer deras process, att de inte har kommit längre än så. Men att det kan vara viktigt att kunna prata, det kan finnas saker de inte vet om och de kan behöva bli lite mjukare i sitt bemötande för att inte skrämma iväg människor, inte få människor att känna att här betraktas jag som en sämre människa av vissa. För då kan det ju bli att vissa människor går undan och inte vill prata med dom som har den hårda attityden. Att man känner sig främmande i församlingen.

Språkets betydelse och att finna sätt och utrymmen för att kunna tala om det som upplevs som svårt och konfliktfyllt lyfter många som oerhört viktigt. Judith Butler beskriver språkets oavhängiga kraft: "Språkets makt att inverka på kroppen är både orsaken till det sexuella förtrycket och utvägen ur detta förtryck" (Butler, 1990/2007, s. 190). Den språkliga makten påverkar genom talhandlingar som genom att upprepas blir befäst praxis och slutligen institutioner. Språket är således inte bara en kanal varigenom kommunikation sker utan också ett system som konstituerar sociala värden, identiteter och relationer. Språket utgör vidare ett maktmedel då det är i de konkreta talhandlingarna som strukturer och meningssystem skapas och förändras.

### *Engagemang och ställningstagande*

Flera av dem jag mött önskar tydligare uttalanden från kyrkorna om vilken inställning som de har till hbtq. Exempelvis säger Lo: ”Det behövs ett skyltfönster där det står vad man vill sälja och inte, man kan inte komma in i kyrkan och upptäcka att Jesus älskar alla förutom just dig. Vad är det för apartheid?” Mika ser det som en svår uppgift att få frikyrkorna att bli hbtq-vänliga och menar att det är en särskild sorts logik som råder inom kristendomen. Det handlar inte bara om oförståelse utan också om teologiska tolkningar. Hen säger:

Man vill liksom kombinera den här idén om att man är kärleksfull och inkluderande och tolerant samtidigt som man har den här teologiska homofobiska ståndpunkten. Och då blir det så svårt att få folk att ändra på såna saker. På såna värderingar. Det blir liksom känsligt och sårande att pressa och tvinga folk att ändra såna värderingar eller teologiska ståndpunkter. Annars skulle jag bara vilja att man tvingade alla kyrkor att bli hbtq-vänliga. Att staten skulle kunna förbjuda alla former av diskriminering. Men som verkligheten ser ut så är det mycket så att det tar tid och det är segt, men folk i frikyrklig kontext måste förstå dels hur det är att vara hbtq-person. Hur det fungerar, man måste slå hål på den här idén att det går att kombinera att leva ett kärleksfullt, öppet och sant och fint liv samtidigt som man har en homofobisk teologisk syn. Den kombon går inte att få ihop och det måste folk förstå. Man behöver förklara det för folk så de förstår vad det är för smärta som människor utsätts för när frikyrkor tänker på det sättet. Eller när människor har den teologiska hållningen, hur det bryter ner människor. För det finns ändå nån slags empati att bygga på i frikyrkan. Folk vill vara snälla och goda och det görs ju mycket bra jobb.

Erik hänvisar till en undersökning som han har läst och vilka egenskaper som skapar mest förtroende åt en församling. Han säger:

Att kyrkan visar ett socialt engagemang, att man hjälper till utan egen vinning, olika sociala engagemang som är förutsättnings-

lösa, det ger förtroende [...] Medan fyrkantigheter, inramningar av ”det här är rätt” och ”det här är fel”, ”så här ska du leva”, ”så här ska du inte leva”, det får folk att fly och jag tror verkligen inte att det är rätt sätt. Jesus ville dra folk till sig och inte skjuta folk ifrån sig. Så tänker jag.

Equmeniakyrkan är, tillsammans med Svenska kyrkan, ofta representerad på Pridefestivaler. Den återkommande Regnbågsmässan, arrangerad i samband med Pride, brukar vara ett välbesökt inslag. Christina berättar om när hon deltog på Pride för första gången och besökte Elisabeth Ohlson Wallins *Ecco Homo*-utställning:

Där är nattvardsbordet dukat med regnbågsflagga, och jag genomgår någon slags andra frälsning där... För finns det en Gud som omfattar alla människor? Finns det en Gud som liksom Jesus där när han står med läderbögar och läderflatorna? Det blev en så otroligt stark... omfattar Guds kärlek även de här människorna? Kan det vara så? Ja. Jag trodde verkligen på det budskapet, att det kunde vara så och det blev så otroligt starkt och det var en jättestark upplevelse. Jag måste ha den här boken, så jag betalar in mig på Pride Park och jag betalar och hittar in där Elisabeth Ohlson säljer boken *Ecco Homo* och köper boken och sen är jag kvar där i några timmar och bara njuter av miljön, jag pratar med människor och bara går omkring där och jag bara känner så här... jag är hemma!

Utställningen *Ecce Homo* invigdes under Europride 1998 i Stockholm och bestod av tolv fotografier som föreställde Jesus bland homosexuella och transpersoner. Utställningen resulterade inte bara i en hätsk medial debatt utan tog sig även handgripliga uttryck med bombhot och polisbevakning (se Igrutinović & van den Berg, 2020). Men för många kristna hbtq-personer hade utställningen, som Christina skildrar, en mycket stark och bekräftande inverkan. Flera av de intervjuade berättar att Pride och kyrkans deltagande på festivaler haft en mycket stor betydelse för dem.

### *Vikten av kunskap och förståelse*

Ett återkommande samtalsämne under intervjuerna är vikten av kunskap om hbtq för att minska fördomar och stereotypa bilder och öka förståelsen för hur det är att leva som hbtq-person. Mika säger: ”Transpersoner och hbtq-personer syns mer, det skrivs fler böcker om hur folk har upplevt det och liksom, ja... jag tror att det är en nyckel. Att folk måste förstå hur människor faktiskt känner, mänskligheten i det. Men sen tror jag också att det måste vara mer kunskap”. En del befarar dock att det kan bli problematiskt och riskera splittringar om alltför stor vikt läggs på frågor som rör hbtq, Pride och sexualitet. Jag frågar Pontus om han anser att det behövs mer utbildning om hbtq i kyrkorna och han svarar:

Helst skulle jag vilja att det inte behövs. Att du ska komma in i en kyrka och känna dig välkommen utan att det behöver sitta uppe en Regnbågsnyckel som visar det.

*Charlotta:* Tror du att det kommer bli så?

*Pontus:* Jag vet inte. Jag tycker inte det ska bli en för stor fråga. Om man gör det till en stor fråga är det risk att det blir polariseringar och splittringar, när det faktiskt inte finns alls mycket i Bibeln som talar vare sig för eller emot homosexualitet eftersom det som vi tänker homosexualitet idag inte fanns då på samma sätt. Det man pratar fördömande om är inte samma sak som homosexualitet idag. Och de få ställen som man kan tolka handlar om homosexualitet i Bibeln ska man inte göra en för stor grej av. Det finns andra saker som är viktigare.

*Charlotta:* Att det riskerar att det är många som... att det skapar en hätsk stämning?

*Pontus:* Ja. Jag skulle väl helst vilja att församlingen är öppen för personer som tänker på vilket sätt de vill. Att det är öppet för oliktankande. Det måste ju också innebära att det är öppet för homofober också. För bara för att man inte är homofob så finns det nog många andra saker som man är trångsynt i. Även om jag är bisexuell så finns det vissa saker som jag inte gör helt rätt, av kärlek till mina medmänniskor eller som för mig närmare Gud

som andra inte tycker är rätt. Och där skulle jag vilja se att kyrkan är öppen till alla sätt att tycka, men att vi förenas i Jesus. Att vi utgår från Jesus. Det kan jag ändå se som ett problem med regnbågs-certifiering... att det innebär ju att hela församlingen måste tänka likadant och det tror jag är svårt. Antingen leder det till att det inte blir en certifiering eller så blir det det och då kommer vissa gå ur församlingen och de söker sig till en än mer konservativ församling. Så jag tror... ja, jag är lite skeptisk till det. Men samtidigt så vet jag ju hur viktigt det är för vissa personer att känna att "i denna kyrka är jag välkommen". Så det är för- och nackdelar. Men långsiktigt så tror jag inte det hjälper riktigt, det blir en större splittring av det.

Erik resonerar på liknande vis:

Jag vet inte om det är helt rätt heller att församlingar ska hänga ut Prideflaggor eller pynta hela kyrkan med det, då blir det för mycket fokus på den här frågan fast från andra hållet. Återigen: varför är sexualiteten så oerhört viktigt? Men det behövs inte bara pratas om de här frågorna, det behövs så mycket mer. Att hitta språket att kunna tala om det. Och hur man gör det med de här superkonservativa krafterna som kanske vägrar att lyssna och alla reaktioner som kan komma efter de samtalen, jag har inget svar på det.

Återkommande ord i intervjuerna är förståelse och ödmjukhet. Varje erfarenhet har sina horisonter, och vi erfar händelser och situationer olika. För fenomenologen Emmanuel Lévinas (1969) sker den viktigaste etiska erfarenheten i mötet med den andre. Det är i mötet med den andre som den egna horisonten utmanas och individen blir medveten om det ansvar hon har mot den andre. Ytterst, menar Lévinas, handlar ansvaret om en frånvaro av egoism och ett etiskt ställningstagande om icke-våld. Avgörande i mötet är att acceptera den andra för sin annanhet, det vill säga att inte försöka göra om och reducera den andra till en själv. Öppenheten inför den andre handlar om att bereda plats åt denna, att ge den utrymme. Om någon tar rummet i besittning lämnar den inget kvar åt den andre

och stänger dörren för denna. Utan öppenhet nås inte den andre så som den är, utan blir skapad utifrån ens egen världsbild. Enligt Lévinas är moral inget som formas på ett abstrakt plan, utan något som måste ske i relation till den andre, ansikte mot ansikte. Att ansvara för sin medmänniska är enligt Lévinas inte något man kan välja – ansvaret är istället en grundläggande del av att vara mänsklig.